

Susanin vaikutus

PETER
HØ
EG

PETER HØEG:

- Lumen taju (1992, suom. 1993)
Rajatapaukset (1993, suom. 1994)
Kertomuksia yöstä (1990, suom. 1995)
Nainen ja apina (1996, suom. 1996)
Kuvitelma 20. vuosisadasta (1988, suom. 1997)
Hiljainen tyttö (2006, suom. 2007)
Norsunhoitajien lapset (2010, suom. 2011)
Susanin vaikutus (2014, suom. 2015)

PETER HØEG

Susanin vaikutus

Suomentanut

KATRIINA HUTTUNEN

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

Tanskankielinen alkuteos *Effekten af Susan* ilmestyi 2014.
Copyright © Peter Høeg & Rosinante & Co., Copenhagen 2014
Published by agreement with Gyldendal Group Agency.
Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2015
Painettu EU:ssa
ISBN 978-951-31-8234-2

Ensimmäinen osa

1

Jos haluaa päästä Valbyssä sijaitsevaan Carlsbergin residenssiin joka on kooltaan 850 neliömetriä ja jossa on täysin varusteltu kellari ja puisto, ilmaiseksi ja eliniäksi, kannattaa alkajaisiksi ansaita Nobelin fysiikanpalkinto. Andrea Finkille se on myönnetty jo nuorella iällä: hän on saanut talon haltuunsa Niels Bohrin jälkeen 60-luvulla ja asunut täällä viisikymmentä vuotta.

Nyt hän valmistautuu luopumaan siitä. Hän on kuolemaisillaan.

Useimmat lähestyvät kuolemaa vastahakoisesti, itse tulen kohtaamaan sen kiljuen ja käsiäni huitoen. Andrea Fink sen sijaan asennoituu siihen kuin oopperadiiva jäähyväiskonserttiinsa.

Siitä tulee hyväntekeväisyysesitys, hän on antanut kaiken pois. Astun saliin joka on täysin paljas, siellä ei ole muuta kuin hänen sairaalasänkynsä. Seinillä on vain taulujen jättämiä kermankeltaisia kaistaleita.

Huoneessa ei ole edes tuolia. Menen sängyn luo ja nojaudun kainalosauvaani.

Hänen näkökenttensä on kaventunut, hän huomaa minut vasta kun olen ihan lähellä.

– Susan, hän sanoo. – Mitä aiot tehdä saadaksesi lapsesi takaisin?

– Kaikkeni.

– Niin sinun pitääkin.

Hän avaa peitolla lepäävän läpikuultavan kätensä, lasken kämmeneni hänen kämmentään vasten. Hän on aina halunnut koskettaa sitä jonka kanssa puhuu.

– Olet laihtunut.

Saatan suorastaan tuntea hänen myötätuntonsa. Bohr sanoi että Andrea Fink oli ainoa hänen tapaamansa kuuluisuus jota maine ei ollut korruptoinut.

– Punatautia. Mutta olen hoidossa.

Jotakin painetaan takareisiäni vasten, tyhjyydestä on sitenkin loihdittu esiin tuoli, taikuri liikkuu minusta pois päin puolikaarella, niin että hän pääsee suojaan sängyn taakse.

Hän on pieni ja tyylikäs mies, ja hänellä on vahva usko.

Hän uskoo siihen miten tärkeitä ovat paras mahdollinen räätäli ja mahdollisimman voimakas valtiokoneisto. Hänen nimensä on Thorkild Hegn, ja hän on tietävästi ollut oikeusministeriössä osastopäällikkönä. Tämä on toinen kerta kun tapaamme.

Ensimmäinen kerta oli kaksi viikkoa aiemmin Burman rajalla Manipurissa, Tulan vankilassa vierailuhuoneeksi kutsutussa tilassa, ikkunattomassa betonisessa hautaholvissa.

Kun minut istutetaan häntä vastapäätä, mieleeni juolahtaa ensimmäiseksi että siinä meillä on mies joka ku-

moaa termodynamiikan toisen pääsäännön. Kaupungissa ja huoneessa jossa kaikki hikoilee, myös betoni, hän on viileä ja raikas valkoisessa paidassaan, takissaan ja solmiossaan.

– Tulen Tanskan suurlähetystöstä.

Tietenkään hän ei tule Tanskan suurlähetystöstä. Hänen hipiänsä on valkoinen ja kuulas, hän tulee suoraan Tanskasta.

– Missä lapseni ovat?

– Poikasi on pidätetty Almoedassa, pienessä kylässä Nepalín rajalla. Syytettynä antiikkiesineiden salakuljetusyrityksestä. Tyttäresi on ilmeisesti karannut Kalkutasta Kalin tempppelin papin kanssa.

Katsomme toisiamme. Kaksoset ovat kuusitoistavuotiaita.

– Miehesi...

– Hänestä en halua kuulla.

Mies laskee jotakin pöydälle. Näköhäiriöiden takia en ensin erota mikä se on. Sitten esiin piirtyy Time.

Lehden kannessa on neljä ihmistä. Mies istuu konserttilyygelin ääressä, kaksi lasta nojaa siihen viuluneen. Miehen vieressä, käsi tämän harteilla, seisoo nainen jonka häikäilemättömät ihmiset ovat suostutelleet pukeutumaan akateemiseen viittaan ja tohtorinhattuun.

Lapset ovat vaaleakiharaisia ja sinisilmäisiä ja sen näköisiä että murskaavat kaikkien sydämen ja pääsevät ennen pitkää ulkomaille parhaisiin konservatorioihin. Miehellä on sielukkaat ja surumieliset silmät ja pieni hymy joka kertoo että sielua ei ainakaan paina huono itsetunto.

Kuvan alla lukee: The Great Danish Family.

Viulua pitelevät lapset ovat minun lapsiani. Tohtorinhattu päässä poseeraava nainen olen minä. Flyygelin ääressä istuu Laban Svendsen, mieheni. Yritän keskittää katseen omaan perheeseeni.

– Miehesi on lähtenyt Goaan maharadžan tyttären kanssa. Seitsemäntoistavuotiaan. Ja koko Etelä-Intian mafia perässään. Millaiset mukavuudet tässä paikassa on?

– Moitteettomat. Meitä on kolmekymmentä naista viidentoista neliön sellissä. Palju nurkassa. Tynnyrillinen sadevetä ja kulhollinen riisiä jaettavaksi päivässä. Tappeluja partakoneenterillä joka yö. Kolme viikkoa näkemättä asianajajaa. Viime viikon ajan olen pissannut verta.

– Voimme hankkia sinulle lääkkeitä. Ottaa tyttäresi talteen. Yritämme vapauttaa poikasi. Ehkä löydämme miehesi ennen mafiaa. Toivomme että saamme teidät kaikki Tanskaan viikon kuluttua.

Hän puhuu kuin Vedan ihmeistä. Intian oikeuskäytännössä vallitsevan kaaoksen kumoamisesta. Luovuttamissopimusten kiertämisestä, Intian valtameren kadonneen ihmisen löytämisestä. Enkä sittenkään mieltä pysytkö hän siihen, pohdin vain miksi hän tekisi niin.

Se hupeneva osa Tanskan väestöstä joka ei vielä ole istunut vankilassa luulee vankiloiden olevan hiljaisia paikkoja, katumuksen ja itsetutkiskelun tyyssijoja. Tämä teoria on virheellinen. Vankiloissa on samanlainen mekkala kuin petoeläinten häkissä ruokinta-aikana. Mutta vie-

railuhuoneen seinät ovat paksut, niihin korkeat taajuudet kilpistyvät. Täällä sisällä melu on enemmän värähtelyä kuin ääntä.

Tässä suhteellisessa hiljaisuudessa hänen pitäisi nyt nousta ja lähteä. Hän ei tee niin. Jokin pidättelee häntä, hän vain ei tiedä mikä.

– Sinua syytetään tapon yrityksestä. Olet kuulemma yrittänyt surmata paljain käsin miehen joka on poliisi-raportin mukaan metri yhdeksänkymmentä senttiä pitkä ja atleettinen kuin kreikkalainen sankari. Miten se on mahdollista?

Hänen ihmettelyssään ei ole mitään omituista. Olen itsekin hämmästynyt. Mikäli minun onnistuu lihoa se mitä olen viime kuukausina laihtunut, saan olla iloinen jos pääsen 55 kilon paremmalle puolelle.

Viivyttely johtuu siitä ettei hän malta hillitä uteliaisuuttaan.

– Kasinolta sanottiin poliisille että yritit ostaa pelimerkkejä lupaamalla lahjoittaa sinne hänen elimensä.

– Se oli vain leikkiä.

– Ei kasinon mielestä. Eikä sen miehen.

Sillä hetkellä hänelle valkenee että hän on menettämisillään otteensa. Että hän on paljastamaisillaan jotakin itsestään. Lyhyen silmänräpäyksen ajan hänen kasvoillaan käväisee järkytys jonka oman heikkouden tunnistaminen aiheuttaa. Sitten hän nousee.

Täällä residenssissä, kaksi viikkoa myöhemmin, järkytys ei ole täysin kadonnut. Eikä hän ole sellainen mies joka

tekee saman virheen kaksi kertaa. Niinpä hän huolehtii nyt siitä että välissämme on sairaalasankey.

Kädessään hän pitää pahvikansiota. Ja samaa Timen numeroa jota näytti minulle sairaalassa.

Andrea Finkin sängynpäätty on työnnetty lasiseinän eteen. Seinän ulkopuolella kasvaa vieraista maanosista tuotuja puita ja pensaita. Ne ovat kymmenen senttiä paksun likaisen loskan peitossa, ja samoin kuin me muutkin, ne ihmettelevät mitä tekemistä niillä on Tanskassa tähän aikaan vuodesta. Jostakin päin puistoa kuuluu lasten ääniä. Andrea Finkin ilme kirkastuu. Ehkä siellä ovat lastenlapset, ehkä hän on koonnut perheensä lähelleen näin viime metreillä.

Sillä hetkellä tunnen että kaksoset ovat lähellä.

Aistimus on irrationaalinen eikä lainkaan seurausta fyysisesti mitattavasta ärsykkeestä. Nousen jaloilleni, köpöttelen lattian poikki kaksoisovelle ja työnnän sen auki.

Ensimmäiseksi aistin Thitin ja Haraldin, kaksoset. Mutta en suuntaa katsettani heihin. Ensimmäiseksi katsen flyygelin takana istuvaa miestä, Laban Svendseniä, miestäni, lasten isää.

Hänen nimestään on aikojen saatossa esitetty monta näkemystä. Tiedän auktoritatiivisen selityksen. Hänen äitinsä kertoi antaneensa hänelle sellaisen nimen, koska hän oli syntymästään lähtien muistuttanut niin paljon barokkienkeliä, että äidinvaisto käski panna sopivan pienen kapulan rattaisiin niin varhain kuin mahdollista.

Laban muistuttaa vieläkin enkeliä. Mutta nyt hän on

jo neljäkymmenenviiden. Ja hänellä on ollut Intian mafia kintereillään.

Totean tyytyväisenä että se on vaikuttanut häneen. Ikävä kyllä se ei ole vaikuttanut häneen kovin syvällisesti.

Katsen ensin häntä, koska meillä on vakiintunut sopimus. Jo ennen kaksosten syntymää hän ja minä tiesimme että meillä oli vaarana uppoutua liikaa lapsiin. Sen vuoksi sovimme muutamasta pelisäännöstä. Ne pätevät myös nyt kun perhe on hajoamassa. Ensimmäinen sääntö on tämä: Jos tapaamme lasten läsnä ollessa, me vanhemmat tunnustamme ensin toistemme olemassaolon.

Hamassa menneisyydessä se tapahtui suudelmin ja syleilyin. Nyt luomme toisiimme mielteliäitä katseita jotka enteilevät elinikäistä kinaa ja päättymättömiä rangaistuksia.

Kaksoset nojaavat flyygeliin. Viuluja heillä ei ole. Viulut eivät ole ainoa asia josta he ovat luopuneet sen jälkeen kun poseerasimme Timelle. Mennyttä on myös osa siitä viattomuudesta jonka joku ehkä voisi väittää valokuvasta näkyneen.

He juoksevat, ja kaadun eteenpäin, kohtaamme keskellä lattiaa ja takerrumme toisiimme.

Se on ulkoinen jälleennäkeminen. Sisäisesti olen menettänyt heidät jo kauan sitten.

Ehkä jo synnytyksessä. Joka oli lyhyt ja rankka. Lääkäri halusi antaa kivunlievitystä, mutta luultavasti sanoin hänelle jotakin, sillä hän oli kalpea vielä kahden vuorokauden kuluttua. Mutta halusin kokea sen kaiken.

Kun nostin kaksoset rinnalleni, puhkesi se kupla jossa olimme eläneet raskauden aikana. Siitä lähtien kun lapset

tulevat maailmaan, he alkavat pyrkiä pois vanhempiensa luota. He tosin kääntyvät kohti nänniä. Mutta jossakin syvällä hermostonsa uumenissa he jo suunnittelevat kotoa muuttamista.

Siitä huolimatta tunnen suunnatonta helpotusta. Ja suunnatonta hätää. Useimmat luonnonlait voidaan ilmaista energian tasapainon määritelmän avulla. Jos saa lapsen, joutuu tasapainoilemaan rakkauden ja menettämisen pelon välillä. Jos saa kaksoset, kokee tämän kaksin verroin. Molemmin puolin yhtäläisyysmerkkiä.

Minut valtaa uupumus jota olen pidätellyt tähän asti, huone alkaa pyöriä, kaksoset pelastavat minut tuolille.

Thorkild Hegn seisoo ovelta. Kädessään harmaa kansio. Ja Time.

– Te kaksi olette monille symboleita. Taiteilija. Tiedeenainen. Unescon kulttuurilähettiläs. Kaikkien aikojen suurimman EU:n rahoittaman Euroopan ulkopuolisen koulutushankkeen vastuuhenkilö. Yritämme vaalia symboleita. Pystymme kyllä rauhoittamaan Intian poliisin. Välttämään oikeusjutun Tanskassa. Estämään idän demoneitanne pääsemästä jäljillenne. Siihen menee muutama viikko. Olemme käyneet panemassa lämmön päälle ihanaan taloonne. Olemme täyttäneet jääkaapin. Ulkopuolella odottaa auto joka vie teidät kotiin.

Laban ja kaksoset katsovat häntä kiitollisina. He luulevat häntä hyväksi haltijaksi.

Arvio on väärä. Se johtuu heidän kasvatuksestaan. Laban on syntynyt rakastettavaksi ja lihotettavaksi ja massiivisesti sponsoroitavaksi. Kaksoset ovat saavuttaneet

kuusitoistavuotispäivänsä saamatta kohtalolta kovempia kolhuja kuin talkitulle pyllylle annettuja rakastavia taputuksia. He eivät ole vielä alkaneet epäillä. He luulevat että elämä on eräänlainen lahjapöytä jolta saa käydä valitsemassa vapaasti. Jopa Laban luulee niin, vaikka hänen pitäisi olla viisaampi.

Perheen kirjanpidon olen aina hoitanut minä. Eikä se johdu vain siitä että minulla on numerotajua. Olen meistä neljästä ainoa jolla on mitään käsitystä siitä mitä kaikki todellisuudessa maksaa.

Se mitä kaikki todellisuudessa maksaa alkaa paljastua vasta nyt.

– Meillä olisi vastineeksi yksi pieni pyyntö. Pyydämme että kysytte eräältä ihmiseltä.

Hän laskee harmaan pahvikansion flyygelin päälle.

Huoneeseen tulee hiljaista. Lukuun ottamatta lasten kaukaisia ääniä ja spiritistisiä häiriöitä joita on aina flyygelin ympärillä. Jopa kaksoset alkavat nyt ymmärtää mihin olemme joutuneet.

Thorkild Hegn on hiljaa. Hän ei uhkaa, hän ei painosta. Sanaakaan sanomatta hän antaa todellisuuden astua esiin.

– Liepeessä on puhelinnumero. Siltä varalta että teillä on hyviä uutisia.

Sitten ovi sulkeutuu hänen edessään. Hän on poissa. Ovi aukeaa huoneen toisessa päässä, me katsomme eteiseen jossa on lasiovi. Lasioven ulkopuolella odottaa auto. Svendsenin perheen käynti Carlsbergin residenssissä on ohi.

2

Seison lieden ääressä valmistamassa tahnaa tomaateista ja tuoreista mausteyrteistä.

Liesi on pieni luonnonkaasulla käyvä teollisuusliesi, olen itse muuntanut käyttöpaineeksi 29 millibaaria, se on 30 prosenttia sallitun maksimin yli, mutta pidän liekkien kohinasta.

En halua nähdä kodissani induktiota. Jos Maxwell olisi tiennyt miten väärin hänen yhtälöitään käytetään, hän olisi pitänyt ne omana tietonaan. Kotiliesi ei ole magneettikenttä, se on avotuli. Haluan nähdä kaasuliekin sisäisen ytimen, haluan niin kuin nytkin kuulla puulämmitteisen pizzauunin pihisevän ulkona tihkusateessa.

Kaksoset istuvat sohvalla, Laban on flyygelin ääressä. On kulunut kolme varttia siitä kun astuimme kynnyksen yli, emmekä ole vielä sanoneet toisillemme sanaakaan.

Talo oli unelma. Se sortui.

Talon suunnitteli Laban, minä toteutin sen, sellainen oli työnjakomme. Siinä on 300 neliötä, vesihiotut ja valkeiksi maalatut seinät, kaareva sinkkikatko joka on ver-

hoiltu sisäpuolelta puulla niin kuin ensimmäisen maailmansodan aikainen lentokonehalli.

Lentämisen tunnelmaa voimistavat myös lattiasta kattoon ulottuvat peililasit jotka avautuvat vihreään viidakkoon.

Rakensimme talon aineksista joiden piti avioliittomme tavoin kestää viisisataa vuotta ja mieluiten ikuisesti. Lattiat ovat massiivitammea, Laban porasi proput, minä tassin välipohjan palkit. Ja me rakensimme niin ettei tukevuus vienyt vapautta, sisältä katsottuna näyttää siltä kuin talo leijuisi jossakin puunlatvojen tasolla temperoidussa alkumetsässä.

Ei se leiju. Talon sijaitsee Evighedsvejllä Charlottenlundissa. Vartin ajomatkan päässä Kööpenhaminan keskustasta. Hyvänä päivänä.

Talojen elävyys on yksi niistä tutkimusstrategisista aksoomista joita en vielä ole esitellyt Tiedeseuralle. Mutta se tulee. Odotan oikeaa tilaisuutta.

Meidän talomme hengittää. Mutta vain vaivoin. Olemme olleet poissa puoli vuotta. Jo se riittää tekemään talosta hylätyn oloisen. Ja sitten on tilanne johon olemme palanneet. Sitä tunnelmaa ei pysty korjaamaan mikään rakennusmateriaali.

Jotkut luulevat että sujuvan perhe-elämän salaisuus ovat onnistuneet myönnytykset. Se ei ole totta. Rakkaus on ehdotonta. Sujuva perhe-elämä perustuu zenbuddhalaisten koanien ratkaisemiseen. Tai oikeastaan niiden purkamiseen.

Luulin että olimme ratkaisseet ne lopullisesti.

Olisihan minun pitänyt tietää. Mikään ei kestä ikuisesti. Luonnonlait ovat väliaikaisia. Heti kun fysiikka on saanut rakennettua yhden maailmankuvan, se hajoo ja osoittautuu jonkin suuremman paradigman poikkeukseksi. Yksi ensimmäisistä Andrea Finkin kertomista asioista oli se kun hän oli eräässä Amherst Collegessa pidetyssä seminaarissa kuullut John Bellin sanovan että jo kvanttifysiikan perusteissa piilee sen oman tuhon aihio.

Siten myös Svendsenin perheen hyvät vuodet ovat nyt osoittautuneet pelkäksi väliaikaiseksi sopusoinnuksi paljon laajemman kaaoksen keskellä.

Mutta me yritimme. Ja yksi ratkaisemistamme arvoituksista oli kysymys siitä miten samassa talossa voi asua neljä erakkomaista individualistia.

Nykyisellään keittiö ja olohuone ovat yhtä isoa tilaa. Sisustimme sen ilman ainoatakaan riitaa huonekaluista, flyygelistä ja valkoisista seinistä. Ja päätimme että niille seinille ripustettaisiin vain yksi kuva, Andrea Finkin valokuva.

– Olen iloinen kun näen teidät.

Hiljaisuuden rikkoo Thit.

Jotkut pitäisivät sitä rohkaisevana alkuna. Mutta emme me. Ystävät ovat kutsuneet häntä lastentarhasta lähtien nimellä Titipöö. Herttaisen johdannon jälkeen seuraa yleensä terävä jatko. Niin nytkin.

– Minut haki eräs naispoliisi. Nimeltään Irene. Hän saattoi minut lentokoneeseen. Hän sanoi että Harald joutuu lusimaan kahdeksankymmentä vuotta. Äiti kaksi-

kymmentäviisi. Koska mies on tunnettu Bollywoodnäyttelijä. Minusta on tärkeää että me pysähdymme miettimään. Että emme enää ajattele sitä millainen perhe me kerran olimme. Vaan sitä millainen perhe meistä on nyt tullut. Huomaamattamme. Äiti haluaa nuoria miehiä.

– Hän oli kahdenkymmenenviiden, sanon.

– Olisit voinut olla hänen äitinsä.

Vaikenen. Tiukan biologisessa mielessä Thit on oikeassa.

– Isä haluaa nuoria tyttöjä. Harald haluaa rahaa. Ja minä...

Pidätämme henkeä.

– Minä haluan talon meren rannalta. Kuusi ratsuhevosta. Ja palkollisia siivoamaan.

Hengähdämme. Kunnioituksesta. Kovin moni kuusi-toistavuotias tyttö ei uskalla katsoa noin syvälle itseensä.

Nostan taikinan kulhosta. Schmedtlerin vaaka on punninnut jauhot sadastuhannesosagramman tarkkuudella. Kovin moni perheenäiti ei pärjää minulle. Vesi ja mekaaninen voima ovat muodostaneet joustavia peptiiniketjuja.

Pöytälevy on coriania, kiveä joka on murskattu ja sen jälkeen liimattu kokoon, sen aineellinen koostumus on jälleen koanin ratkaisu, mahdoton tehtävä, fyysinen paradoksi: marmorin, muovin ja posliinin yhdistelmä.

Olen teettänyt pöydänreunasta pyöreän. Annan taikinan venyä pyörityksen yli paperinohueksi. Me kokeelliset fyysikot emme näe kaavoja, me tunnustelemme niitä.

– Mitä sinä pelasit, äiti?

En vastaa.

He kaikki katsovat takanani olevaa seinää, Andrea Fin-
kin valokuvaa.

PETER HØEG (s. 1957) on kiistatta tanskalaisen nykykirjallisuuden suurin nimi. Høegin kolmas romaani *Lumen taju* oli hänen kansainvälinen läpimurtonsa. Se ilmestyi yli kolmellakymmenellä kielellä ja sai Skandinavian parhaan rikoskirjan Lasiavain-palkinnon. Oscar-palkittu ohjaaja Bille August teki sen pohjalta elokuvan. Osittain omaelämäkerrallinen *Rajatapaukset* sai Tanskan kirjallisuuskriitikkojen palkinnon ja herätti laajaa yhteiskunnallista keskustelua. *Susanin vaikutus* on Peter Høegin kahdeksas suomennettu teos.

Tiedätkö, mikä meitä odottaa? Salainen tulevaisuuskomissio tietää, mutta ei kerro. Kunnes näyttämölle astuu fyysikko Susan Svendsen. Trillerin, dystopian ja perhedraaman välimaastossa liikkuva romaani vie hätkähdyttävälle matkalle kaaoksen partaalla olevaan Tanskaan mutta myös ihmismielen ytimeen.

”Susan on uusi Smilla! Parasta Høegia sitten *Lumen tajun*.”

LITTERATURSIDEN.DK

”Peter Høegin kauan odotettu romaani tarjoaa jännitystä, yhteiskuntakritiikkiä sekä eksistentiaalista provokaatiota. Lisäksi se on mahdollottoman hauska.”

DAGBLADENES BUREAU

Päällys: Jussi Karjalainen

#kirja WWW.KIRJA.FI	 9 789513 182342	
	84.2 ISBN 978-951-31-8234-2	